

РЕЦЕНЗИЯ

от Джеймс Бориславов Йоловски, доцент във Висшето училище по застраховане и финанси, доктор по икономика

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“

Автор: *Goran Kiprijanovski (Горан Киприяновски)*

Тема: *Insurance and the Insurance Market in Republic of North Macedonia and Republic of Bulgaria (Застраховането и застрахователния пазар в Република Северна Македония и Република България)*

Научен ръководител: проф. д-р Станислав Димитров, ВУЗФ

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 401 от 25.10.2024 г. на Ректора на Висше училище по застраховане и финанси чл.-кор. проф. д.ю.н Борис Велчев съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема *Insurance and the Insurance Market in Republic of North Macedonia and Republic of Bulgaria* за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“. Автор на дисертационния труд е Горан Киприяновски – докторант в самостоятелна форма на обучение към катедра „Финанси и застраховане“ с научен ръководител проф. д-р Станислав Димитров от ВУЗФ.

Предадените от Горан Киприяновски материали включват документи по представен опис: дисертационен труд, автореферат, декларация за оригиналност, справка за изпълнението на минималните национални изисквания, списък с публикации, публикациите по темата на дисертационния труд, резюмета на публикациите и автобиография.

Докторантът е приложил 3 бр. статии, две от които публикувани в *Macedonian International Journal of Marketing* и една статия – във *VUZF Review*.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Горан Киприяновски е роден през 1974 г., като живее и работи в Република Северна Македония. Придобива магистърска степен по икономика през 2016 г. в Международния

Славянски университет „Св. Никола“. Професионалният му опит включва експертни позиции като брокер, както и ръководни позиции в сферата на застраховането. Той е лицензиран застрахователен брокер, както и оценител – на недвижими имоти, на движимо имущество, на МПС и агрикултури. Видно от образованието и професионалния опит на кандидата, той разполага със знания и умения в сферата на застраховането, които гарантират способността му самостоятелно да разработи дисертационен труд. Доколкото не познавам лично Горан Киприяновски, всичко гореизложено се базира върху информация в предоставената автобиография.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Застраховането и развитието на застрахователния пазар остават актуална и значима изследователска тема, вследствие както на динамичното изменение на средата, така и на множеството иновации, които се предлагат в тази сфера. Въпреки че актуалността и значимостта на темата са безспорен факт, считам, че докторантът е можел и в по-висока степен да ги аргументира в увода на своя труд.

4. Познаване на проблема

Видно от професионалния опит на кандидата той познава проблематиката в сферата на застраховането. Демонстрира и добро познаване на литературните източници, като е посочил 108 различни такива, които са разнообразни по своя характер. Текстът по същество, както и представените и анализирани тенденции също потвърждават тези твърдения.

5. Методика на изследването

Изследователският инструментариум е представен в увода. Той включва исторически метод, анализ на съдържание (контент анализ), сравнителен анализ, статистически метод и синтез. Кандидатът е посочил за реализирането на коя изследователска задача е използвал всеки от посочените методи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е в общ обем от 193 стр., като се състои от увод, три глави, заключение, приноси, резултати, библиография и приложения. Основният текст се състои от приблизително 160 стр. Като цяло са изградени последователни и логически правилни връзки между отделните структурни елементи.

По мое мнение, формулираните обект, предмет и хипотези на изследването имат нужда от прецизиране. Същевременно не са експлицитно представени целите и задачите на изследването.

Първа глава е озаглавена „Основи на застраховането“. Тя има изцяло теоретичен характер, като представя в значителна степен вече известни факти и характеристики относно застраховането и неговите функции. Във втората част на главата се разглежда рискът – класификация и методи за управление. Позитивно впечатление прави включването на подходящи инфографики, както и обобщеното систематизиране на информацията в основни точки под формата на булети. Такъв подход е приложен и в следващите части на труда, като той разчупва текста и улеснява възприемането му.

Втора глава е озаглавена Застрахователни институции и посредници. Във втората ѝ част се разглежда застрахователни пазар. Главата преминава от теоретичен към по-практически ориентиран характер. Въпреки това, в немалка степен отново се представят общоизвестни знания. Главата завършва с проекции относно бъдещето на застрахователния пазар. Макар и кратък, този структурен елемент се характеризира с по-висока стойност от останалата част в главата, доколкото представя авторовото мнение, изградено въз основа на актуалните тенденции.

Третата глава представлява емпирично изследване на застрахователните пазари в Република Северна Македония и Република България. Представени са числови данни и са анализирани основните тенденции при застрахователните премии, изплатените щети, структурата на активите, структурата на източниците на финансиране и други показатели. Използвани са множество методи за обобщаване и визуализиране на данните – графики, таблици, диаграми и др. По мое мнение, в тази част се откриват и приносните моменти на разработения труд.

Някои единични виждания на кандидата не съответстват напълно на моите лични разбирания. Въпреки това те са достатъчно обосновани в дисертационния труд. По тази причина не бих могъл да приема, че това обстоятелство има отношение към достойнствата на предложеното научно изследване.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Вижданията на кандидата относно реализираните опити за приноси са обособени в отделен структурен елемент. Първите два от тях имат по-скоро теоретичен характер, като не мога еднозначно да ги приема, доколкото в известна степен повтарят вече известни знания и достижения в науката. Третият и четвъртият принос са изведени от емпиричната част. Те

биха могли да бъдат по-прецизно формулирани, но по същество ги приемам. Петият принос е свързан с очертаването на бъдещите тенденции пред застрахователните пазари. Той може да бъде приет, но следва да се подчертае, че пълноценното му реализиране изисква по-задълбочено и фокусирано изследване на съвременните тенденции на тези пазари и факторите, които ги обуславят.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

По темата на дисертационния труд са реализирани три самостоятелни публикации на английски език – две от които публикувани в *Macedonian International Journal of Marketing* и една статия – във *VUZF Review*.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Кандидатът е представил 3 самостоятелни публикации, всяка от които му носи по 10 т. По този начин той си осигурява изискуемият минимум от 30 т. Представеният дисертационен труд носи 50 т. С оглед на тези съображения, може да се достигне до заключението, че са изпълнени минималните национални изисквания, установени чрез ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ.

10. Лично участие на докторанта

Нямам съмнение относно личното участие на докторанта при разработването на дисертационния труд. Професионалният му опит е достатъчна база, върху която той е изградил умения за провеждане на самостоятелни научни изследвания. Считаю, че представените приноси са негова лична заслуга.

11. Автореферат

Представен е автореферат на английски език в обем от 47 стр. По мое мнение той успешно пресъздава основните акценти в труда (вкл. приносите). Авторефератът завършва с декларация за оригиналност. Считаю, че като цяло съдържанието му отговаря на стандартните очаквания към материал от такова естество и съответства на изискванията.

12. Критични забележки и препоръки

Критичните ми забележки и препоръки са представени по-горе към съответните структурни елементи на труда. Нямам допълнителни извън вече споменатите.

13. Лични впечатления

Не познавам лично кандидата и нямам други впечатления, освен придобитите от предоставените материали във връзка с процедурата по защита.

14. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам на кандидата да задълбочи своите изследвания относно бъдещето на застрахователните пазари, като се фокусира върху различните иновации и анализира тяхното практическо приложение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа известни научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че докторантът Горан Киприяновски притежава притежава достатъчни теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, убедено давам *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на Горан Киприяновски в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика; докторска програма „Финанси и застраховане“

15.11.2024 г.

Рецензент:

доц. д-р Джеймс Йоловски